

Vzpomínka na významnou osobnost moderního ošetřovatelství

doc. PhDr. Martu Staňkovou, CSc.

„Před nástupem do služby se podívejte do zrcadla a po službě si položte otázku: Vypadám a chovala jsem se tak, že kdybych byla pacientem, měla bych k této sestře důvěru?“

Vážené členky, vážení členové,

letos je to dvacet let od úmrtí paní doc. PhDr. Marty Staňkové, CSc.,
jedné z nejvýznamnějších osobností českého moderního ošetrovatelství.

Všichni ji známe, provázela nás ve svých knihách, svými moudrými výroky, vědomostmi i statečností, jakými prosazovala své názory.

„Aby se ošetrovatelství ubíralo žádoucím směrem, bylo vždy potřeba, aby se někdo vzepřel systému své doby a ukázal, že to jde i jinak a především lépe.“

Podařilo se jí docílit toho, aby se ve vzdělávání sester učinily zásadní změny. Její přínos a filosofie, se kterou tak houževnatě prosazovala změny v ošetrovatelství, je nesmazatelný.

PhDr. Martina Šochmanová, MBA

V předstihu jsme oslovili vás, kolegyně a kolegy, nejen ty, kteří měli tu možnost a čest s ní pracovat, ale i ostatní, co pro vás tato mimořádná osobnost znamená a zde si dovoluujeme některé příspěvky uvést.

Dovoluji si tímto způsobem vzpomenout na váženou paní doc. Staňkovou, která ovlivnila můj pracovní život po celá dlouhá léta. Maturitní zkoušku jsem dělala již v r. 1967 a tím jsem se také od tohoto roku začala zajímat o své další vzdělávání. Osobně jsem se s touto dámou mnohokrát setkala a vždy to bylo pro mne velikým přínosem. Společně s kolektivem, který měla kolem sebe nás naučila něco se sebou dělat, články, které jsem přednášela na různých konferencích vždy poctivě četla a poukazovala na nedostatky, které bylo nutné doplnit či opravit. Nikdy nás neučila, že studiem budeme sestry, které pouze vyplňují papíry, ale o svých nemocných jsme museli vše nosit v hlavě, a hlavně být u jejich lůžka. Děkuji jí za to, co do dnes umím a snažím se stále 56 let dělat.

PhDr., MSc Milada Šanderová

Budeme vzpomínat na velkou odbornici v oboru ošetrovatelství a doufáme, že je stále přítomna její laskavá, odpovědná a moudrá duše.

Simona Sedláčková

Je to již 20 let, kdy nás dne 13. 10. 2003 navždy opustila paní doc. PhDr. Marta Staňková, CSc., jedna z významných osobností českého moderního ošetrovatelství. Její odchod byl citlivou ztrátou pro nás všechny.

Věnujme, prosím, tichou vzpomínku nebojácné a odvážné ženě, která svůj profesní život zasvětila rozvoji oboru ošetrovatelství, položila základy vysokoškolského vzdělávání sester, tvorbě nových odborných publikací, budování silné profesní organizace sester a výchově svých následovnic.

Paní docentka by zcela jistě byla hrdá na mnoho významných osobností, které v našem oboru působí a těšila by se z úspěchů, ke kterým položila základní myšlenky a teze.

Čest její památce.

Mgr. Alice Strnadová, MBA, hlavní sestra ČR

Moje vzpomínka na paní doktorku Staňkovou sahá do roku 1992, kdy začalo bakalářské studium oboru Ošetrovatelství na 1.LF UK Praha. Bylo nás kolem 20 děvčat prvního ročníku tohoto oboru, dá se říci průkopnice, které se měly touhu vzdělávat v novém progresivním oboru, určeném pro sestry. Leckdo si s námi nevěděl rady, zda patříme k pedagogům nebo lékařům, ale paní doktorka to věděla přesně. Nová mladá vzdělaná sestra, kterou potřebuje zdravotnictví pro 21. století. To říkala nesčetněkrát. Setkání s ní, byla vždy inspirativní, motivující, i když dokázala být nekompromisní ve svých požadavcích.

Její učebnice byly ve své době moderní, plné návodů, postupů a nejmodernějších přístupů v péči o nemocného. Projekt LEMON byl novým pohledem na pacienta a přinesl novou metodologii v ošetrovatelství. Ve výuce budoucích sester ho zmiňuji do dnes.

Mgr. Petra Bednářová, MBA

Je to neuvěřitelné že uběhlo už tolik let od smrti paní docentky. Potkávala jsem jí na našich konferencích a výjezdních zasedáních prezidia ČAS. Vždy to byla milá, příjemná dáma, ochotná s námi diskutovat, vysvětlovat svůj názor na problémy které se řešily.

Vzpomínám a přeji asociaci sester mnoho takových osobností.

Milada Tomašovičová

Paní doc. PhDr. Marta Staňková, CSc. byla klíčovou osobností moderního ošetrovatelství a sehrála významnou úlohu ve vývoji českého ošetrovatelství. Nehodlala se smířit s myšlenkou, že by mělo po pádu socialismu na konci 80. let 20. století stagnovat a nedržet krok s vývojem ve vyspělých zemích. Usilovala o zásadní změny, kterými bylo odpoutání se od role lékaře jakožto dominantního článku v procesu péče o nemocné. Bojovala o vyvážené rozdělení diagnosticko-terapeutických kompetencí mezi lékaře a sestry, posunutí hranic působení obou profesí více k nemocným a získání dominantního postavení pro sestry i v jiných oblastech. Apelovala na rozšíření vzdělávání sester v psychologii, komunikaci, etice, sociologii a dalších vědách zabývajících se lidskými bytostmi jako celkem, jejich životy a integrací do společnosti. Měla však dva naprosto odlišné postoje ke zdravotníkům a k nemocným. U těch prvních preferovala autonomii každého jedince a vyžadovala zodpovědnost za sebe a své činy. Věřila, že dopracování se cíle vlastním úsilím umožní, aby se do důležitých zdravotnických pozic dostávali jen silní a schopní jedinci. Opačný přístup měla k nemocným. Ty bylo, podle ní, třeba všemožně podporovat a pomoci jim od strádání jak fyzického, tak i psychického. Dělal to, protože věřila, že v moderním ošetrovatelství je kvalita kontaktu s nemocným, kvalita základní péče a míra psychické a fyzické pohody nemocného stejně důležitým kritériem celkové úrovně péče, jako kvalita diagnosticko-terapeutické činnosti. Zanechala nám všem odkaz v podobě desatera, ve kterém shrnula, jak by měla vypadat a chovat se dobrá sestra, protože ke zvýšení úrovně moderního ošetrovatelství a také osobní prestiže nestačí pouze dobré vzdělání, zručnost a odbornost, ale také vlídný přístup k nemocným a spolupracovníkům a rovněž reprezentativní vystupování.

PhDr. Jana Nekudová

Na paní doc. PhDr. Martu Staňkovou, CSc., vzpomínám s velkou úctou a obdivem.

Byla pro mne po celou dobu mého studia na FF UK Praha, v letech 1984-1990, kdy jsem dálkově studovala obor Pedagogika péče o nemocné, příkladem laskavého erudovaného pedagoga a skutečného odborníka na danou problematiku. Již v té době se zasazovala o inovaci vzdělávání sester v naší republice. Vedla nás nejen ke stavovské cti v daném oboru, etickému postoji na pomezí nemocných a dalších zdravotníků čili i k hrdosti na práci sestry, ale i k tomu, abychom se neuzavírali jen do českých škol. Chtěla, abychom sledovali celosvětové trendy. Já osobně k ní mám i další rovinu obdivu a také poděkování, a to z toho důvodu, že mi vedla diplomovou práci, a dokonce mi k tomu zapůjčila kufr materiálů. Ano, opravdu cestovní kufřík, který byl plný cenných zdrojů k mé práci. Uměla naslouchat, velkoryse poradit, vkusně vychovávat, neúnavně pracovat, a přitom se nádherně usmívat.

Děkuji Vám paní docentko! Vaše vděčná studentka.

Mgr. Naděžda Vrbatová, PhD.

Martu Staňkovou jsem poznala ještě s jejím dívčím jménem Bašná na konci šedesátých let. Byly jsme spolu jako přednášející na jednom semináři pro staniční sestry. Už tenkrát mně velmi oslovila svým charismatem, vědomostmi a profesionalitou. Od té doby jsme se spolu potkávaly na různých fórech. Pomohla mně při zakládání nefrologické sekce a přijetí tehdy do České společnosti sester. V době, kdy jsem pracovala na MZČR jako hlavní sestra jsem Martu požádala o spolupráci na záležitostech, které se týkaly ošetrovatelství. Byla vytvořena Rada pro rozvoj ošetrovatelství, která určovala směr oboru. Nejdůležitější, co Rada pod vedením Marty vytvořila byla první Koncepce ošetrovatelství a Registrace sester. Marta byla vůdčí osobností rady. Její učebnice o ošetrovatelství ovlivnily generace sester.

J. Pavlicová

Doc. PhDr. Marta Staňková, CSc.,¹

se narodila 12. února 1938 v jihomoravských Boskovicích jako Marta Bašná. Její dětství nebylo nijak snadné a kvůli rodinnému zázemí rozhodně neměla, jak se říká, na růžích ustláno. Matka byla aktivní katolička a otce, hrdého národního socialistu, si v roce 1948, tedy v Martiných deseti letech, odvedla policie a na několik měsíců ho za protistátní činnost zatkla. Maminčin bratr byl navíc knězem, čemuž nebyla tehdejší politická reprezentace příliš nakloněna. Doba byla velmi neúprosná a nastávající komunistický režim jakýkoli i malicherný přečin krutě trestal.

Ač byla Marta velmi nadanou a pilnou žačkou, dokonce premiantkou celé měšťanské školy, cestu za vysněným studiem lékařské fakulty jí tehdejší režim překazil. Namísto gymnázia byla nucena hned po měšťance nastoupit do malého dělnického podniku v Boskovicích, (...), kde se začala učit frézařkou. Už tehdy však byla velkou bojovnicí. Začala se nespravedlnosti, které se na ní režim dopustil, aktivně bránit, a to s pomocí svých učitelů z měšťanky. Ti jí pomáhali psát stížnosti proti postupu místních funkcionářů na všemožné instituce, z nichž nejvyšší byla údajně kancelář tehdejšího prezidenta republiky Antonína Zápotockého. Tato její neoblomnost záhy přinesla první úspěch – v roce 1953 dostala povolení studovat na Střední ekonomické škole ve Svitavách. I zde se však ukázala její zdravě vzdorovitá povaha, a tak namísto přijímacího pohovoru na povolenou Střední ekonomickou školu zamířila i s maminkou ve Svitavách na místní Střední zdravotnickou školu, a to přímo k řediteli školy. „V ředitelně nás přijal bělovlasý laskavý starší pán, přešel pohledem moje vysvědčení a stále slyším, jak říká: ‚Takových bych tady chtěl víc, přijďte hned,‘“ vzpomínala doc. Marta Staňková (Škubová, Charvátová, 2004, s. 10).

Byla tedy přijata na školu, která pro ni znamenala začátek profesní cesty v oboru, který byl co nejlíže jejím vysněnému lékařství. Studium zdravotnické školy tehdy nebylo nijak snadné. Neexistovaly prakticky žádné studijní materiály. Ač své studium zvládla na výbornou, zůstaly pro ni dveře lékařské fakulty i tehdy zavřené. Martu to však neodradilo. V roce 1956 nastoupila na pozici

¹ Zdroj: Marta Staňková – Sestra s velkým „S“, 2017. Florence, odborný časopis pro nelékařské zdravotnické pracovníky [online]. Dostupné z: <https://www.florence.cz/casopis/archiv-florence/2017/7/marta-stankova-sestra-s-velkym-s/>

sestry oddělení chirurgie svitavské nemocnice, kde byl jejím nadřízeným primář
MUDr. Leopold Vémola.

(.....)

Zabýváme-li se moderním pojetím ošetrovatelství v naší zemi, nemůže nám jméno docentky Staňkové uniknout. Svou filozofii velmi dobře vystihuje slovy: „V moderním ošetrovatelství je kvalita kontaktu a práce s nemocným, kvalita základní péče a míra jeho psychické a fyzické pohody stejně důležitým kritériem celkové úrovně péče jako kvalita diagnosticko-terapeutické činnosti.“ (Škubová, Charvátová, 2004, s. 53). Její typickou houževnatostí se jí nakonec podařilo docílit toho, aby se ve vzdělávání sester učinily zásadní změny. Dobře si totiž pamatovala na své studijní začátky, kdy na Střední zdravotnické škole ve Svitavách chyběly jakékoliv učebnice a studentky byly zpravidla odkázány jen na praxi v nemocnicích.

Desatero „dobré sestry“ podle doc. Marty Staňkové:

- 1) Nebuďte anonymní! Při prvním setkání s nemocným se představte plným jménem. Noste trvale jmenovku.
- 2) Dohodněte se s nemocným předem, jak se budete oslovovat. Nezapomeňte, že každý člověk má své příjmení – nikdo není bezejmenný, ale ani pro nás není děda, babička, Frantík či Andulka (s výjimkou dětí), a to bez ohledu na jeho věk, nemoc či postižení. Teprve vzájemná dohoda vám umožňuje jiné oslovení! Oslovujte nemocného často, čekají na projev vašeho zájmu.
- 3) V kontaktu s dospělým člověkem vždy vykejte. Ani vy si nenechte tykat.
- 4) Chovejte se kultivovaně. Nepokřikujte, nebuďte vulgární. Pacient i veřejnost vás slyší, i když si to neuvědomujete. Podporujte kompliance, buďte kolegiální. Nepomlouvejte ani verbálně nedevalvujte své spolupracovníky.
- 5) Důvěryhodnost podporují vše neverbální projevy. Využijte pozitivně všech forem neverbální komunikace. Nezapomeňte, že mnoho sdělujete fyzickým postojem, gestikulací, proxemikou, haptikou a mimikou. Mluvte co nejčastěji očima. Nikdo nemůže chtít, abyste měla stále na tváři úsměv. Ale vaše oči mohou být pozorné, laskavé a vstřícné vždycky.

6) Pamatujte, že důležitou vizitkou důvěryhodnosti zdravotníka jsou jeho ruce. Ošetřeným, přiměřeně dlouhým a čistým nehtům asi nevádí jemná barva laku. Tmavé dlouhé nehty, ale i zanedbané ruce důvěru nebudí.

7) Ve službě buďte vždy čistá a upravená. Přiměřená délka sukně mírně nad kolena působí seriózně. Nedoplňujte pracovní oděv obnošenými věcmi (svetry, triky, pantoflemi). Neklapou zbytečně vaše boty?

8) Jen lehké nalíčení vás zkrášlí a vyvolá pocit důvěry.

9) Přiměřenost patří i k nošení šperků. Malé náušnice zpravidla nevádí, kroužky v nose a uchu vadí, stejně jako několik řetězů na krku a velké prsteny.

10) Před nástupem služby se podívejte do zrcadla a po službě si položte otázku: „Vypadám a chovala jsem se tak, že kdybych byla pacientem, měla bych k této sestře důvěru?“

(Škubová, Charvátová, 2004, s. 54–55)

Celý článek k přečtení <https://www.florence.cz/casopis/archiv-florence/2017/7/marta-stankova-sestra-s-velkym-s/>